

THE ROMANIAN AVANT-GARDE MAGAZINES

Ioana Bardoși-Vultur

PhD, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

Abstract: When we refer to the avant-garde magazines, we have to bring forward the modernist and symbolist influence upon them. Influential names, such as Tudor Arghezi, Minulescu, N.D. Cocea, N. Davidescu, stood behind Romanian pioneers in the avant-garde movement. Ion Vinea, Fundoianu, Marcel Iancu were N.D. Cocea's pupils at Simbolul, Facla and Chemarea. All the Romanian avant-garde magazines had a common purpose: to rise against the traditional stagnation by seeking the outrageous and the scandal. Due to such a view, most of these magazines had a brief life.

Keywords: avant-garde magazines, traditional stagnation, outrageous, scandal, brief life

Atunci când ne referim la publicistica închinată mișcării literare de avangardă, trebuie să subliniem influența modernist-simbolistă care a creat un climat propice revistelor de avangardă. Mărturie în acest sens stau și numeroasele interferențe de nume care au semnat în ambele publicații. S-a produs astfel un schimb de recunoștințe, am putea spune, tinerii frondeuri mulțumindu-le astfel mentorilor pentru promovarea din perioada simbolistă. Adevărul e că, fără susținerea venită din partea unui Arghezi, N. D. Cocea, Minulescu, N. Davidescu și alți moderniști, noile orientări nu s-ar fi bucurat de aceeași tărie. Și din acest motiv ne vom referi la revistele avangardiste din țara noastră prin raportare la implicațiile moderniste. Strădania declanșată de simboलिști în vederea înnoirii liricii a fost preluată de avangardiști, împinsă chiar înspre extremă.

În mișcarea lor de distrugere și apoi de reconstrucție, neexperimentații avangardiști au avut prilejul de a se forma în școala de la *Simbolul*, *Facla* sau *Chemarea*, ultimele fiind aflate sub tutela lui N. D. Cocea. În mare parte, sub îndrumarea și atenta supraveghere a sa își vor face ucenicia Ion Vinea, Fundoianu, Marcel Iancu, Jacques G. Costin. Chiar dacă nu a existat o colaborare „lină” și continuă între Vinea și Cocea, revista condusă de cel din urmă va fi cedată elevului. Implicarea maestrului în viața politică, prin conducerea *Erei noi* și a *Reporterului* – ambele publicații comuniste – a avut doar repercusiuni benefice pentru orientările literare excentrice, făcând posibil debutul gazetăresc al celui de-al doilea val avangardist.

Dintre toate publicațiile noii mișcări, *Contimporanul* a avut activitatea cea mai longevivă și mai însemnată, apărând în 1922 și sfârșind în 1933. Chiar dacă „nu avem de-a face încă, la «Contimporanul», cu o «sinteză modernă» ca în cazul mai tinerei și mai radicale reviste «Integral» (1925-1927)... Eclectismul artistic și chiar ideologic e marcat”.¹ În paginile sale se regăsesc texte de Minulescu, Claudia Millian, Victor Eftimiu, Ion Pillat, N. Davidescu

¹ Paul Cernat, *Contimporanul. Istoria unei reviste de avangardă*, Institutul Cultural Român, București, 2007, p. 38.

și, desigur, Arghezi. Acesta rămâne figura colaborativă cea mai însemnată și după reorientarea programatică a revistei de după 1924. Un întreg număr i-a fost dedicat poetului cu ocazia publicării *Cuvintelor potrivite*. La rândul său, *Integral* va încerca o anexare argheziană, resimțind nevoia acută de inserare în paginile sale a unor nume de seamă. Din acest punct de vedere, lupta față de *Contimporanul* era pierdută, un factor fiind și perioada relativ scurtă, 1925-1928, de apariție. Autorul *Florilor de mucigai* va admira calea aleasă de tinerii moderniști, dar nu se va recunoaște în ea, poetul croindu-și de mult poteca sa. Cea de a treia revistă care s-a bucurat de o oarecare importanță a fost *Punct*, ea apărând în perioada 1924-1925.

Revista condusă de Ion Vinea își rezervă meritul de a fi dat startul oficial al avangardismului românesc, grație *Manifestului activist către tinerime*, publicat în numărul 46. Chiar dacă se înscria pe linia constructivistă, programul maleabil și fluctuant adoptat a permis colaborările multiple, atât pe plan intern, cât și extern: Marinetti, Hans Richter, Tzara, Herwarth Walden, Paul Éluard. Prin programele adoptate, *Contimporanul* a cunoscut trei etape. Prima cuprinde anii 1922-1924 și e dominată de militantismul social-politic, prin care se urmărea restabilirea legăturii cu vechea apariție cvasiomonimă. A doua perioadă este întinsă pe intervalul 1924-1927 și cuprinde etapa avangardistă, cu precădere constructivistă. Ultima etapă este cea a declinului și are în vedere anii 1929-1932, cu dominații politice și sociale.

În primii doi ani din viața sa, *Contimporanul* trecea drept o publicație intelectuală, cu participări ale oamenilor politici de stânga și gazetari înscriși pe aceeași direcție. În această etapă, literatura deține rolul secund în pagini. Curios e că membrii revistei constructiviste și cei de la *Gândirea* provin din același mediu, ei fiind reprezentați de intelectualii adversari ai liberalilor.

În iulie 1923, apariția revistei încetează, iar Vinea pleacă la *Facla*. Aproximativ un an mai târziu se produce renașterea simbolică, publicația intrând în perioada ei avangardist-constructivistă și literară. Acum se pune accentul pe elementele noii orientări: citadinism, industrialism, abstracționism, antipoliticianism. Totul va fi făcut însă cu moderație, iar poemele publicate aici nu vor avea nimic din violența și scandalul celor din *75 HP* și *Punct*. Din acest motiv, noțiunea de „avangardism moderat”, promovată de critica postbelică, este în măsură să caracterizeze acest periodic, în ciuda manifestului intens de la inaugurarea fazei cu numărul doi. Modalitatea de scriere, regăsită în poezia lui Vinea, este imprimată și în paginile revistei pe care o conduce. Există acel echilibru între clasicism și avangardism, între tradiție și inovație, dar se făcea simțită și o atmosferă puristă, cu precizarea că „modernismele” încă nu au radicalitatea celor de la *Integral*. În acest sens, *Contimporanul* se afla plasat la intersecția dintre tradiționalism și modernism, cu o cultură încă minoră, care se grăbea să se alinieze cu occidentul. Acesta ar fi un motiv în plus pentru care scriitori, și nu numai, aparținând diverselor orientări se perindă pe aici. Revista era deschisă tuturor mișcărilor novatoare și nu numai: „În cei aproape zece ani de existență, «Contimporanul» va deveni o interfață intelectuală, un intermediar între modernismul moderat al «Sburătorului», expresionismul autohtonist și neo-bizantinismul de la «Gândirea», stânga ruralistă – subtil colorată modernist – de la «Viața românească» și cele mai radicale publicații avangardiste...”²

Venind alături de Vinea la conducerea publicației, Marcel Iancu a adus și unele elemente dadaiste. După cearta cu Tzara și neîmpărțășirea ideii de antiartă a acestuia, arhitectul își descoperă orientările constructiviste și imprimă ceva din spectacolele dada.

² Idem, *op. cit.*, p. 16.

Totodată, grație lui, *Contimporanul* a organizat o serie de expoziții artistice internaționale care promovau inovațiile arhitecturale și picturale. Prin aceasta el își urmase crezul potrivit căruia societatea trebuie transformată prin artă. Contribuția lui Iancu a imprimat un aer ușor inovator, rezultat în urma fuziunii artelor, iar timp de doi ani, revista a dedicat numere speciale artelor moderne.

Chiar dacă în perioada sa avangardistă *Contimporanul* a obținut o serie de colaborări notorii pe plan extern, un complex de inferioritate bântuia prin redacție, cu precădere pe la Vinea. Din corespondența pe care acesta o avea cu diverși avangardiști străini, în special cu Tzara, își exprima regretul de a nu fi contribuit mult mai mult la tumultoasele mișcări de pe scena literaturii. De aceea el și propune o colaborare strânsă între diversele centre avangardiste de pe bătrânul continent, în vederea promovării noii literaturi române și peste hotare. Toate conferințele și expozițiile realizate în România s-au organizat nu doar cu scopul de a familiariza individul cu noua artă, ci pentru a realiza un fel de contract cu exterioritatea. În ciuda decalajului existent au fost înregistrate colaborări cu avangardiști de peste hotare. Am văzut, mai sus, legătura dintre grupul de la *Contimporanul* și avangardiștii belgieni. Pe lângă aceștia, constructiviștii, în speță Marcel Iancu, aveau puternice conexiuni cu mișcările artistice similare de peste hotare. Datorită lui, publicația lui Vinea s-a bucurat de găzduirea a numeroase evenimente cultural-artistice închinată orientării patronate. De aici vine și acea atitudine ușor superioară față de celelalte publicații autohtone. Marinetti, Breton & Co răspundeau de fiecare dată afirmativ, bucuroși că încă mai pot să propage crezul lor artistic. De fapt, ei au fost cei care au avut de câștigat, reprezentanții noștri având apariții efemere prin paginile publicațiilor de peste hotare. În oarba dorință a activiștilor români de a-și vedea câte o poezie publicată peste hotare, străinii erau adevărații premianți.

În ultima sa fază, *Contimporanul* a revenit la sublinierile sale politice și sociale care au dominat prima sa perioadă. Partea de literatură care se publică acum este tot mai cuminte, fapt care va atrage după sine reacțiile violente și acide de la *unu*. Cei din jurul acestei reviste vor critica dur plecaciunile constructiviste în fața diverșilor lideri avangardiști străini, echivalându-l, de exemplu, pe Marinetti, cu un oficial fascist. Împotriva modernismului moderat al revistei, Ilarie Voronca va semna un articol intitulat *Coliva lui Moș Vinea*, un articol care spune totul despre noua receptare malițioasă. Însumând cel mai mare număr de ani ai unei reviste avangardiste autohtone, activitatea de la *Contimporanul* nu poate fi trecută cu vederea. Aici a fost semnalat precursoratul *Paginilor bizare* ale lui Urmuz, aici s-a conturat primul grup avangardist forte și cu un program clar.

Tot de această revistă trebuie legat și expresionismul, el apărând prima dată în *Gândirea*. Iată încă un punct comun celor două publicații. Acest element nu a fost ușor sesizat din cauza manifestărilor uneori gălăgioase, alteori mai puțin, ale *Contimporanului*. Programul constructivist prezenta afinități cu unele puncte din revista germană *Der Sturm*, revistă expresionistă, care a avut parte de numeroase recenzii din partea „contimporanilor”. Colaborarea dintre cele două era destul de strânsă. Grație elementelor expresioniste, între contimporani și gândiriști apar câteva punți de legătură. De aceea, prezența lui Ion Pillat în paginile revistei lui Vinea nu trebuie să ne mire. Mai mult decât proza, poezia publicată aici vădește legături profunde cu expresionismul. Contribuția lui Fundoianu este semnificativă în acest sens. În ciuda carierei sale în literatura franceză, orientarea sa este germană. Chiar dacă el realizează o poezie descriptivă, aceasta derivă dintr-o imaginație puternică. Plasarea forțelor vieții, a naturii împotriva universului mecanic, tehnicizat este arma expresioniștilor. „Expresionismul e la Fundoianu reprezentarea naturii într-o permanentă explozie de vitalitate elementară, agresivă. Nestăpânite seve țâșnesc din toate părțile. O lume frustă, indiferentă la

opera civilizației, tinde mereu să invadeze târgul, excrescență mizerabilă în mijlocul ogoarelor și a pășunilor eterne. Vacile calcă asfaltul ud, acoperă ulițele cu baliga lor, boii își freacă de stâlpii telegrafici somnul neisprăvit... ”³

De expresionism putem vorbi și în cazul lui Vinea, atunci când e vorba de sinteză, de maxima concentrare a imaginilor, dar nu e atât de evident ca la Fundoianu. De asemenea, versurile telegrafice, scrise parcă după rețeta Morse, versuri al căror limbaj fusese reclamat de toate revistele avangardiste, sunt și ele prezente. Atât Ion Vinea, cât și Ilarie Voronca au practicat pentru un timp astfel de versuri. Lor li se adaugă Ion Călugăru, acesta fiind cultivatorul grotescului expresionist. Scriitorul pendulează mereu între o notație realistă și dilatarea fantastică a trășăturilor. Datorită acestui grotesc vom avea prezent sacrul. Făpturile din opera lui Ion Călugăru au sufletele turmentate de nebunii sublime. Felix Aderca a arătat și el un interes față de expresionism. Descrierea sa realistă evidențiază totodată și un plan secund. În acesta din urmă, care este unul ideatic, nu întâlnim personajele nominalizate, ci principiile care pun stăpânire pe destinul lor. Parcurgându-i proza, un alt element de factură expresionistă e regăsit în eliminarea psihologiei. Până la urmă, toate simplificările întreprinse de avangardiști au ceva din recuzita expresionistă. *Paradisul suspinelor* este invadat de coșmaruri expresioniste. Înclinația spre tot ceea ce este stihial în natura umană, la care se adaugă deformarea grotescului, a făcut posibilă includerea multor scriitori de la *Contimporanul* în exercițiul expresionist.

Contimporanul rămâne o revistă emblematică în sfera avangardei autohtone, ea evidențiind tendința de oscilație a mișcării noastre între negativism și sinteza modernist-construcționistă. Din această cauză protestele la adresa ei nu au încetat să apară.

O altă publicație avangardistă, *Integral*, a susținut la începuturile sale aparițiile simboliste, cum s-a întâmplat cu Ion Minulescu. Însă, orientarea avangardistă nu se dezmente, iar poetul-maestru va fi sancționat în momentul în care se va ocupa de niște cărți tradiționaliste. Această revistă se dorea a fi diferită de publicațiile asemănătoare și contestă literatura în general. De exemplu, referindu-se la simbolism, Ilarie Voronca îl va acuza de faptul că nu a opus nicio rezistență în fața avangardismului, mai mult, s-a dizolvat în acesta. După cum îi spune și numele, noua publicație urmărește integrarea prestațiilor autohtone în mișcarea mai amplă, europeană. Revista *Integral* este identificată de către Marin Mincu drept sinteza culturală a esenței avangardismului românesc: „Prin «Integral», poezia și plastica românească sunt reprezentate la nivel perfect european, de aceea putem considera că revista constituie momentul maxim al avangardismului românesc în prima sa fază istorică.”⁴ În paginile sale este reluat aproape identic activismul modernist propus de Vinea în *Contimporanul*.

Încă din primul număr al *Integralului*, tot Voronca se arăta împotriva dezordinii romantice și suprarealiste și milita pentru ordinea sintetică, integrală. Adoptând astfel de atitudini vehemente, integraliștii se așteptau la reacțiile de „primire” din partea criticii de la acea dată. Până și concepția despre poezia modernă era exprimată dur, agresiv, conform orientării. Ea era văzută drept un pumn care muta fălcile cititorilor, din nou ideea poartă semnătura lui Voronca. Integralismul se va maturiza, va pleca de la bizareriile avangardiste, dar, în final, va ajunge să fie preocupat de aspectele practice ale vieții. Încă de la începuturile sale, o formă utilitaristă este întrevăzută. Reclamele prezente în paginile sale anunțau executarea diverselor decoruri interioare, mobile, covoare, ceramică, afișe, costume,

³ Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română și expresionismul*, Ed. Minerva, București, 1978, p.131.

⁴ Marin Mincu, *Avangarda literară românească*, vol. I, Ed. Minerva, București, 1999, p. XIX.

reclamele sale stârnind invidia celorlalte publicații. El trebuie să fie privit și ca o afacere. Până la urmă era unicul concurent al *Contimporanului*.

Așa cum nu au fost tributari unei singure orientări, nici în cadrul revistelor literare aferente nu se poate vorbi de o fidelitate. Scriitorii trec de la o publicație la alta, lucru constatat și în cazul *Punctului*. Integraliștii au început să fie prezenți și în paginile acestei reviste. Din nou, Ilarie Voronca guvernează ideologia de aici, el redactând trei tablete care cuprind observații referitoare la axa artă-artist-public-critică. El va critica și protecționismul teatrului care este o piedică pusă în fața propagării noului. De fapt, Ilarie Voronca se perindă cam pe la toate revistele avangardiste. În octombrie 1924, în colaborare cu Victor Brauner, va scoate unicul număr de la *75 HP*. Revista era văzută de aceștia drept o revistă manifest, menită să genereze indignarea tradiționaliștilor și să scandalizeze. Scandalul este și cuvântul-cheie, cel care caracterizează această revistă. El este prezent încă de la început, în *Aviogramă*, unde cititorul era îndemnat să aplice principiul „tabula rasa”, să-și golească creierul, urmat apoi de respingerea logicii și a gramaticii. Acest manifest va fi reluat câțiva ani mai târziu în revista *unu*, de către Sașa Pană. Lăsând la o parte aceste probleme, se constată prezența ludicului în aceste pagini. Așezarea în pagină, absurditățile amuzante, reclama pe care și-o făcea revista, parodiind stilul reclamei comerciale, o înscriu pe această traiectorie. Este practic o resurecție a stilului dadaist, lansări șocante, cu surle și trâmbițe. Pictopoezia inventată de cei doi fondatori este în măsură să ilustreze cel mai bine acest lucru. În cadrul ei, futurismul și dadaismul colaborează pentru a satisface capriciile ironice ale maeștrilor sus-menționați. Acest spirit dadaist mai putea fi regăsit și în primul număr al *Punctului*.

Continuând inițial linia integralistă, *unu* devine tot mai receptivă în fața ideologiei lui Breton. Revista, la care colaborează Ilarie Voronca, Stephan Roll, Ion Călugăru, Fondane, Geo Bogza, își îndreaptă atacurile tot mai mult înspre constructivism și spre *Contimporanul* lui Vinea. Aceștia erau acuzați de o atitudine refractară noului. În ciuda acestor divergențe, trebuie amintit faptul că ultimii își au originea tot în „contimporani”. Ambele orientări își găsesc punctul de plecare în opera lui Urmuz. Toate cele trei mari publicații de avangardă realizează o serie de parodii care nu urmăresc altceva decât contestarea literaturii de consum. Noua grupare devine recunoscătoare visului și imaginației. Răceala lucidității poetului-inginer constructivist este surclasată de acestea. Lumea care îi înconjoară nu mai este suficientă și nu mai satisface posibilitățile de creație. Utilitarismul constructivist nu mai are ce căuta aici. Poetului îi revine sarcina acum de a descoperi, mai exact, de a inventa noi teritorii, noi lumi. Și iată cum poetul romantic revine în prim-plan. Cei de la *unu* doresc recâștigarea spontaneității obținută prin intermediul hazardului și a întâlnirilor neașteptate dintre cuvinte. Visul este cel înzestrat cu această putere eliberatoare. Geo Bogza chiar publică aici un articol având titlul *Reabilitarea visului* și în care glorifică puterea visului de a dinamiza realitatea și de a încălca toate legile și interdicțiile. Cu noua revistă se produce o schimbare. Scriitorii se reorientează spre explorarea abisului interior. Din nou Voronca este cel care orientează poezia de aici, una care călătorește pe aleea imaginilor. Singurul care nu se complăce pe acest traiect este Geo Bogza, rămânând în universul reportajului brut. Cu toate că nu au recunoscut niciodată înclinația suprarealistă, poeziile de la *unu* pășesc pe drumul deschis de Breton.

Așa cum Voronca îl atacase pe Vinea, la rândul său va fi atacat. În 1930, când suprarealismul suferă la el acasă, Ilarie Voronca nu mai trimite la tipărit articolul *Obrazul de cretă*. Drept urmare, Roll îl va acuza de trădare și va lăsa gol spațiul care fusese destinat articolului respectiv, tipărind sub el titlul *Șacalul acestei colibri*. Cumințenia lui Vinea se pare că l-a molipsit și pe el. Dorind să dea o orientare cât mai de stânga, una de protest și de nonconformism, „trădătorul” fusese astfel exclus din cadrul grupării. Angoasa, amenințarea

lumii ostile, retragerea în singurătatea cărților nu mai corespundeau cerințelor de la *unu*. Această publicație vine să întregască programele avangardei românești. Potrivit grupului, avangarda românească de după 1932 trebuie să urmeze literatura proletară, a maselor. După această dată, ea va înclina tot mai mult spre presa de stânga. Revista dispărând, a rămas doar editura cu același nume. Arghezi fusese și pentru reprezentanții acestei grupări un maestru, revista evidențiind în primele sale numere un epigonism formal cu *Biletele de papagal*.

Pe lângă revista condusă de Sașa Pană, în paralel cu aceasta au apărut câteva publicații-satelit. Una dintre ele a fost și *Urmuz*, apărută la Câmpina, sub conducerea lui Geo Bogza și însumând cinci numere. Ea a fost concepută în ideea continuării unei alte reviste de avangardă, *75 HP*. Urmează apoi o publicație ieșeană, *XX – literatură contemporană* (8 decembrie 1928 – 15 mai 1939), cu șapte numere. *Alge* a fost o altă revistă avangardistă cu o viață scurtă, apărând în două serii, prima cuprinzând opt numere, a doua, trei. Se remarcă aici influența scrisului reportericesc al lui Geo Bogza. Cei de aici au redactat alte două reviste având un singur număr și cu titluri scandaloase: *Muci* și *Pula*.

Ceea ce a lipsit revistelor avangardiste a fost critica, acea critică obiectivă. Poeții și cei care publicau aici erau în același timp și critici. Singurul care a primit titlul de critic, recunoscut și în cercurile exterioare mișcării, a fost Lucian Boz. *Facla* e revista la care a apărut tânărul critic, o revistă care ulterior va fi o tribună a avangardismului românesc.

O revistă care supraviețuiește relativ mult după fervoarea avangardistă este *Meridian*, 1934-1946. Și ea își îndreaptă atacurile asupra lui Iorga, acesta văzând-o ca pe o anomalie. La rândul lor, Lovinescu și Călinescu, prea puțin fani ai mișcării, o acuză pentru lipsa ortografiei și a grotescului inspirației. Dacă în primele publicații avangardiste maestrul era recompensat pentru îndrumarea și susținerea arătată, aici lucrurile nu stau la fel. N. D. Cocea, Claudia Millian sunt aspru sancționați de către Tiberiu Iliescu. Singurul care este recunoscut și apreciat este tot Arghezi. *Radical* amintește și ea de vechile orientări avangardiste, mai ales de suprarealism. Dintre foștii activiști îi întâlnim aici pe Geo Bogza și Jonathan X. Uranus.

Dacă dorim să realizăm o diferențiere în funcție de numeroasele orientări avangardiste, vom constata că e o încercare fără rezolvare. Motivul e unul simplu. Interferențele, colaborările, asemănările nu ne ușurează munca. Toți urmăreau răsturnarea regulilor care au stat și stau la baza poeziei formale, asocierile stranie dintre cuvinte și imagini se regăsesc la toți, plus ermetismul, parodia și atitudinea anti-artă. După cum afirmă Ioan Mișu, „paginile acestor publicații violentează, de-a dreptul, bunul gust: producții dincolo de limitele oricăror libertăți; chiar aspectul grafic era dezordonat (numele – scrise cu litere mici, despărțite în silabe – voit greșită, fraze continue, fără pauze și semne de punctuație, o jumătate de pagină tipărită normal, alta – invers; fotografii și desene în manieră cubistă, futuristă, suprarealistă, multe dintre ele fiind lipsite de sens, fie obscene etc.). excentrismul revistelor mergea până acolo încât unele dintre numerele acestora apăreau în alb, doar cu titlul, ceea ce voia să creeze impresia că puteau fi completate de oricine, la liberă alegere.”⁵

După cum am văzut, revistele de avangardă de pe teritoriul țării noastre au pornit de la un țel comun, criticarea stagnării tradiționaliste, și au dezvoltat ulterior programe extreme. Atacându-se reciproc, la fel ca și mișcările literare care le-au generat, cuvântul de ordine care vine în întâmpinarea lor este „scandalul”. Singura grupare în cadrul căreia nu îl regăsim cu aceeași feroare este cea de la *Contemporanul*. Însă domesticirea acestuia și ampla deschidere pe care a arătat-o diverselor unde moderniste i-au adus o serie de atacuri. Lăsând acest detaliu

⁵Ioan Mișu, *Symbolism, modernism, avangardism. Îndrumări metodice*, Ed. Didactică și pedagogică, București, 1976, pp. 44-45.

la o parte, „efemeritatea” este un alt aspect care defineşte cea mai mare parte din aceste publicaţii. Viaţa scurtă de care se bucură sau nu unele dintre ele arată receptivitatea publicului în faţa doctrinelor îmbrăţişate de ele. Credem că acesta este şi unul din motivele pentru care cei de la *Contimporanul* au cunoscut un important succes la acea vreme. Permanenta lor oscilaţie şi încălcarea, dacă putem spune, a propriului orgoliu ideologic i-a salvat de la o dispariţie fulgerătoare. Desigur, putem adăuga aici şi implicarea social-politică a unor colaboratori, participare care a mai tăiat din elanul pur avangardist. Într-o societate care abia acum era în perioada tranziţiei spre modernism, să vii cu articole şi publicaţii precum cele de la *unu*, *75 HP* şi cele prezente în diverse reviste satelit era, pe de o parte, ceva extrem de curajos, dar denota şi o oarecare doză de inconştienţă. Cert e că aceste publicaţii au adus o notă să zicem veselă, ludică, în ciuda agresiunilor trimise de taberele adverse. Probabil că dacă nu s-ar fi atacat între ei, ele, unitatea le-ar fi scos în faţă un alt destin.

BIBLIOGRAPHY

1. Cernat, Paul, *Avangarda românească şi complexul periferiei*, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 2007
2. Cernat, Paul, *Contimporanul. Istoria unei reviste de avangardă*, Institutul Cultural Român, Bucureşti, 2007
3. Crohmălniceanu, Ov. S., *Literatura română şi expresionismul*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1978
4. Mihuţ, Ioan, *Symbolism, modernism, avangardism. Îndrumări metodice*, Ed. Didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1976
5. Mincu, Marin, *Avangarda literară românească*, vol. I, Ed. Minerva, Bucureşti, 1999
6. Pop, Ion, *Avangardismul poetic românesc*, E. P. L., Bucureşti, 1969
7. Pop, Ion, *Introducere în avangarda literară românească*, Institutul cultural român, Bucureşti, 2007